

FARKAS JÁNOS LÁSZLÓ SÍRJÁNÁL

1941–2012

Abádogpultba sülyesztett kannában marad a kocsma bora. Megszűnt harmincöt évnyi folyamatos működés után a kétszemélyes *Buchinger Manó Szocialista Brigád*, rázhatom öklömet az Ég vagy a föld felé, nem is tudom, merre kellene, de mindegy is, nem lesz több brigádgyűlés, sem lent, sem fent, akárhogy nézem, nem létezhet tovább. Nincs mentség, a modorosság, a nyelvi ügyeskedés sem segít, meglett emberek vagyunk.

Velem még ez nem fordult elő.

Amikor a közeli barátunkat temetnünk kell, leállunk, és akkor nem egy ember, nem a sok közül valaki, hanem egy *én* beszél, és nyilván a világ is álldogál körülöttünk zavartan, még akkor is megáll, kényszerből akár, ha ez a tapasztalt világ nem kedvez a barátságának.

A Goethének tulajdonított mondást – „*az emberiség voltaképpeni tanulmánya az ember*” – Frege így módosította: „*Az ész voltaképpeni tárgya az ész.*” Mindkét mondatot Farkas János László egyik tanulmányából idézem, és mindkettőt jellemzőnek érzem, úgy értem, rá magára. De mivel én itt a barátomról és nem a szerzőről beszélek, csak megemlítem Farkas János László a filozófiai melletti másik, hozzám személyesen különösen közel álló, művészetkritikai életművét, középpontjában József Attilával, amely, hogy a szomorú alkalomhoz nem illő könnyed fordulattal éljek, időben Tarkovszkijtől Katona Józsefig ível, és valahogy határtalan. Ő többször említi Frege írásainak nyomasztó visszhangtalanságát. Saját művének nyomasztó visszhangtalanságát viszont soha nem említette, négy szemközt sem, mert ez a látszat szerint soha egy percig nem érdekelte.

Az első a személyes önzés szava, kár is szépíteni. Mert sírba teszek valamit önmagamból, miközben a sírba tett darabjait tovább hordozom magamban. Ez utóbbi nem vigasztal, pontosítok: kevésbé vigasztal, hiszen amit magammal viszek, megvolt eddig is. A veszteség, a belőlem vett résszel együtt, viszont elvész. Ezt még szokni kell.

Hirtelen érkezett, pedig már régóta tartott ez a magát apró testi bajoknak álcázó haldoklás. Felhívtam egy tavaszi napon, ahogy szoktam, és pár percet várva, nem drámai hangon egy szójátékos feladványt mondott, amelyben a „*rosszindulat*” szó szerepelt, a megfejtése pedig a „*meghalok*” volt.

Úgy tettem, mintha érteném, úgy tettem, mintha nem értettem volna.

Valahai közös főnökünk még a *Világosság*ból így dedikálta neki egyik könyvét: „*Kedvenc szkeptikusomnak!*”

Azután csontjai átderengtek a sárga bőrön, nem úgy, mint korábban. A halál félelmetes, de nem mindig ellenséges, megfoszt, de nem kötöz. Szerencse is, de legalább felerészt érdem is, miközben a vak da-ganatok a testet vadul rombolják, a személy még kibírhatja.

Mindig féltém a beteg és öreg testektől. De az övétől nem kellett félni, bár olyan törekeny volt, olyan óvatosan kellett hozzáérni, mint egy kínai csészéhez, nehogy letörjek róla valamit. A magatartása bátorító volt. Az utolsó hetekben, ki-kitekintve a testből, bátran lakott önmagában. És pontos ízléssel tartotta a távolságot.

Nem volt ez olyan rossz halál, volt időnk nekünk, és volt ideje neki is felkészülni, és a test pusztulása sem tartott nagyon sokáig, és a barátom, miközben az idegen és vak erő sodorta valahová, időnként kiemelte magát az áramlatból. A személy formát adott a személytelennek. Az utolsó alkalommal arról beszélt, fölülről látja ezt az embert ott az ágyban, és tudja, hogy ennek az embernek ennie, innia kelle-ne, különben elfogy, de ő nem akar enni. És hogy talán neki van igaza. Én pedig kíváncsian, tapogatva az illendőség itt ismeretlen határait, rákérdeztem: vajon a lenti és aki fölülről nézi az alantit, kettő lenne? Talán várta is Jáni a kérdést. Azt mondta, hogy számá-ra nyilvánvaló – hadd tegyem hozzá, amúgy a József Attila-problémák legizgalmasabb darabjai közül valóra utal ez az élmény, a felemelke-dés és a versélmények összefüggése számára nem lehetett nem tudatos – szóval mondta: bizonyosan nincs a két nézőpontból két figyelő, csak a tekintet más, nincs az egyetlen én megkettőzve: a két nézőpont ala-nya osztatlan egy, önmaga.

„*Így iramlanak örök éjben / kivilágított nappalok / s én állok minden fülke-fényben, / én könyöklök és hallgatok.*”

Azzal teremtett magának új teret, hogy nem félt. Ezért nem elfogyott a kíváncsisága, hanem kiteljesedett, talált magának új tartományt, az elmúlást. De ő nem az az ember *volt*, aki léhán kiélvezi a haldoklás új élményét, hanem arra használta, hogy intellektuális kíváncsiságá-nak új iránya üzemben tartsa elméjét.

Megismételhetném a Bartóktól folyton idézett közhelyet, hogy teli bőrönddel ment el. De persze hamisnak érzem. Nem elvették tőle a meg nem írt monográfiákat, hiszen ő volt, aki, miközben szorgalmasan ült az íróasztalnál, nem írta meg ezeket. Túl szigorú volt önma-gához? Meglehet. Viszont a saját teljesítményéhez túl szigorú ember volt a barátunk, nem pedig egy másik. És itt maradt, amit viszont mégiscsak megírt, és amiből még tanulhatunk.

Nem bánta volna talán, ha kihozza döntetlenre a német filozófia valamelyik nagy alakjával, de nem úgy nézett ki, mint aki kevesli a saját személyes életet, a személyes teljesítményt.

Említette egyszer azt az intelmet, amelyet pályatársa intézett hozzá:
„Gondold meg, gyereket akárki csinálhat, de filozófiát csak kevesen!”
Erre az volt a válasza, hogy „Lehet, viszont két átlagos gyerek kevésbé hasonlít egymásra, mint két átlagos filozófiai munka.”

Lett, intellektuális társként is, két nem átlagos gyerek, hű barátok, aranyban úszó és fehérben ragyogó szigligeti őszök és télelők, a szerelmes feleség, Klárcsi színekben tomboló, megtervezetten vad, ma-dárdaltól hangos kertje és végül a személyhez méltó halál.

Majtényi László

A folyóirat a Nemzeti Kulturális Alap,
a Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány (OSI) és a MOL
támogatásával jelenik meg

Nemzeti
Kulturális
Alap

A *Holmi* honlapjának fejlesztését
a Summa Artium és a Libri Kft. támogatja

SUMMAartium

Libri®